

**UTBILDNING FÖR
ETT BRA LIV
TCOs SYN PÅ SKOLAN**

TCOs TIO KRAV PÅ EN SKOLA FÖR ETT BRA LIV

En utbildning av hög kvalitet är en förutsättning för samhällets välbefinnande och för att Sverige ska kunna fortsätta att utvecklas. Men utbildning ökar också varje människas möjlighet till personlig utveckling och ett bra liv. Därför kräver TCO att:

- 1 partipolitiskt blocköverskridande överenskommelser för att nå en hållbar skolutveckling uppnås;
- 2 en ökning av de statliga resurserna till utbildningssystemet som helhet genomförs så att fler elever kan nå skolans mål;
- 3 en ökning av lärartätheten genomförs så att fler elever når de uppsatta målen;
- 4 all lärarutbildning läggs på en avancerad nivå. Minst 50 procent av de som undervisar på lärarutbildningen ska ha disputerat inom relevanta områden;

TCOs syn på skolan sträcker sig från
förskola till vuxenutbildning...

... och eftergymnasial yrkesutbildning. Här benämns samtliga skolformer som skola om det inte uttryckligen står något annat. Alla barn, elever och studerande i dessa skolformer benämns som elever. På

- 5 minst en promille av kommunernas utbildningsbudget ska gå till forskning inom skolans område;
- 6 alla elever ges samma möjligheter oavsett kön;
- 7 alla elever ges grundläggande behörighet för fortsatta studier på högskole- och universitetsnivå;
- 8 validering av vuxnas utbildning och arbetslivserfarenhet utvecklas;
- 9 alla garanteras en utbildning på gymnasienivå som möjliggör fortsatt utbildning och nya yrkesval;
- 10 utbildning för vuxna och ungdomar ska i högre utsträckning utvecklas i samråd med näringslivet.

samma sätt står begreppet lärare för alla lärare i alla olika skolformer. Även om inte förskolan och fritidshemmen är skolformer enligt skollagen inkluderas de här i detta begrepp.

Utbildningens roll i samhället

Sverige behöver en skola som utgår ifrån elevernas bästa med ett starkt ledarskap, välutbildade lärare, trygghet och arbetsglädje och där läraryrket är eftertraktat. Vi behöver en skola som står i nära kontakt med den utbildningsvetenskapliga forskningen och som tilldelas de resurser som krävs för att alla elever ska nå goda resultat. Vi behöver en skola som har ett högt förtroende i samhället och som ger eleverna de kunskaper som krävs för att aktivt kunna delta i samhällslivet.

I skolan utvecklas och fostras samhällets framtida arbetskraft. Skolan ska ge kommande generationer verktyg för att hantera en komplex och mångfacetterad tillvaro. En bra utbildning förbättrar möjligheterna att förstå, analysera och förhålla sig till information och förändringar liksom en större förmåga att uttrycka sig.

Konst och kultur är en del av skolans demokratiska uppgift. Dagens kommunikationsformer skapar nya sätt att se på språk och skapande verksamhet och eleverna ska ges möjlighet att utveckla en hög estetisk och kommunikativ kompetens.

Sammantaget skapas på detta sätt

förutsättningar för människor att aktivt delta i samhällsutvecklingen. Därmed bidrar utbildning till att skapa en levande demokrati, större jämlikhet och ett aktivt medborgarskap. Sverige behöver därför ha höga ambitioner i hela utbildningssystemet.

Utbildningssystemet har starkt bidragit till att Sverige internationellt uppfattas som ett samhälle med kreativa, självständiga och kritiskt tänkande människor. En väl fungerande skola har också bidragit till att Sverige bedriver forskning på hög nivå. Ska Sverige fortsatt kunna hävda sig i den globala konkurrensen är en vidareutveckling av skolan en av de viktigaste utmaningarna.

Samhällets uppdrag till skolan

Skolan ska främja elevernas lärande och ge eleverna möjlighet att växa med sina uppgifter. Skolan har också till uppgift att förmedla de grundläggande värden som samhället vilar på. En växande utmaning ligger i att rusta eleverna med kunskaper om hur man utvecklar och tar ansvar för ett hållbart samhälle och hur man omsätter dessa kunskaper i praktiken.

Människors lärande ska ses i ett helhetsperspektiv, ett livslångt lärande

som börjar redan under de första åren av barnens liv. I princip går alla dagens skolelever tretton år i skolan och de flesta går också i förskolan ett antal år dessförinnan. Nästan hälften läser också vidare inom den högre utbildningen. Samhället kräver allt längre utbildningstid för att klara de nya utmaningarna. En bra grundutbildning som senare i livet kan vidareutvecklas är därför viktigare än någonsin.

Dagens barn och ungdomar kommer att arbeta i ett samhälle som kräver kreativa och kritiskt tänkande individer som kan göra medvetna val. Ungdomarna ska kunna etablera sig på en arbetsmarknad i omvandling, där nya yrken hela tiden uppstår. Strukturuomvandlingen medför att enklare yrken och arbetsuppgifter försvinner samtidigt som yrken och arbetsuppgifter med högre krav tillkommer. Ungdomarna kommer också att möta ett arbetsliv som kräver flexibilitet och möjlighet till fortsatt förkovran under livet.

Varje elev har rätt till en bra skola

Varje elev behöver utmanas i sitt lärande och få möjlighet att nå framgångar. Att alla elever utvecklar kompetensen att lära och lära nytt är grundläggande för deras framtida

möjligheter. Det är en förmåga som både är viktig i fortsatt utbildning och arbetslivet.

Bra skolor utmärks bland annat av ett professionellt och tydligt ledarskap, gemensamma mål och visioner i lärargruppen, höga och positiva förväntningar på eleverna, ett tillmötesgående arbetsklimat och ett starkt föräldraengagemang. Men den viktigaste faktorn för att eleverna ska nå de uppsatta målen är och förblir lärarnas utbildning och kompetens.¹

Eleverna ska ges inflytande över sitt eget lärande. Att eleverna ges

Foto: Tue Fligi/Scanpix

inflytande i skolan är av stor vikt för skolans utveckling och tränar eleverna i ett demokratiskt arbetssätt. Skolan måste också samverka med det omgivande samhället. Detta är särskilt betydelsefullt inom de yrkesinriktade utbildningarna.

Skolan behöver ett starkt ledarskap

Ledarskapet i skolan är flerdelat: det politiska ledarskapet, verksamhetsledarskapet i form av skolledarskap och ledarskap i klassrummet. Alla fyller de olika roller för elevernas möjligheter att nå målen.

Det politiska ledarskapet handlar om att skapa förutsättningar och att göra lärandet möjligt. Det kräver ett skolsystem som är stabilt. Skolan ska naturligtvis genomgå förändringar för att följa samhällets utveckling, men för att de nödvändiga förändringarna ska ge önskvärd effekt krävs det att de är hållbara över en längre tidsperiod. Sverige har inte råd att experimentera med utbildningssystemet.

Att ta ansvar politiskt i detta sammanhang innebär bland annat att skapa en bred uppgörelse om hur vi i Sverige vill att utbildningssystemet i stort ska se ut. Den politiska nivån måste också skapa balans när det gäller mandat och ansvar. De mål som

sätts upp ska vara finansierade och skolorna måste själva ha de besluts- mässiga redskap som behövs för att uppfylla de fastlagda målen – oavsett om de lagts fast på statlig eller kommunal nivå. I det politiska uppdraget ingår också att samverka med det omgivande samhället.

Svensk utbildningspolitik har utmärkt sig av att varje regering strävar efter att sätta sin prägel på skolans utformning. Nu kräver TCO blocköverskridande överenskommelser i frågor som är av stor betydelse för skolan, som skollag, betygssystem och reformering av lärarutbildningen. Samtliga partier måste vara villiga att kompromissa, och samtidigt lyssna på den kompetens och erfarenhet som de som befinner sig i skolan har, när man fattar beslut.

Skolan kan inte styras av korta bäst-före-datum. Partierna måste sträva efter långsiktiga lösningar som leder till att det svenska skolsystemet blir hållbart och stabilt. De politiska ramverk som ställs upp måste syfta till att skapa varaktiga ekonomiska lösningar och arbetsro för eleverna och lärarna.

Mellan den politiska och den verksamhetsmässiga nivån krävs tydlig ansvarsfördelning. Skolledarrollen är idag mångfacetterad. Skolledarna

ska kunna hantera en mängd frågor av olika slag. Samtidigt som de ska vara pedagogiska ledare och personalansvariga ska de ansvara för skolans ekonomi och resultat. Skolledarna måste ges tillräckliga förutsättningar för att kunna fullgöra sitt uppdrag, till exempel genom ett större administrativt stöd och mer utrymme för pedagogisk utveckling.

Ett bra ledarskap är viktigt för att utveckla och förbättra skolans resultat. Skolor som saknar bra ledare saknar också ett klimat med höga förväntningar och strävan efter att utvecklas. Att välja bra skolledare är därför en förutsättning för att förbättra elevernas resultat.²

Lärarens ledarskap i klassrummet handlar om att skapa de bästa förutsättningarna i mötet mellan lärare och elev. Lärarna ska främja och utmana eleverna i deras lärande och de är elevernas viktigaste resurs. För att klassrumsledarskapet ska kunna utvecklas kräver TCO att lärarna får mer utrymme för reflektion, utveckling och möjlighet att ta del av aktuell forskning.

Skolan behöver mer resurser

Samhällets resurser till skolan måste förstärkas. De tilldelade resurserna

motsvarar idag inte den betydelse och det behov som skolan har för individens och samhällets utveckling. Svensk skola lider fortfarande av sviterna av den resursreducering som genomfördes under 1990-talet.

Fler utbildade lärare och ökad lärartäthet är en förutsättning för att elevernas skolresultat ska kunna förbättras. För att uppnå goda resultat behöver eleverna en god hälsa som kräver både kunskap om och stöd i att leva ett hälsosamt liv. Därför behövs också fler kuratorer, studie- och yrkesvägledare, skolsköterskor, psykologer och annan elevvårdspersonal.

2008 saknade hela 11,2 procent av grundskolans elever behörighet till gymnasieskolan.³ Därför räcker det inte med att återställa skolans resurser till tidigare nivå. Skolan behöver betydligt mer. TCO kräver att de statliga satsningarna på grundskolan ökar med minst en miljard kronor varje år.

Dessa resurser ska användas till bättre och snabbare stöd till de elever som behöver det för att ge alla elever möjlighet att klara målen. De elever som har kommit långt fram i sitt lärande behöver vidare utmaningar. Det är därför viktigt att skolan utvecklar former för hur dessa elevers behov ska kunna tillgodoses.

För att alla elever ska få samma chans att lyckas i skolan krävs det att resurserna fördelas efter behov. Elevernas sociala bakgrund och föräldrarnas utbildningsnivå har stor betydelse för hur de når skolans mål. Därför är det viktigt att kommunerna verkligen fördelar resurser till skolorna utifrån elevernas behov – alla ska, oavsett förkunskaper, få det stöd som krävs för att nå målen.

Likvärdiga villkor för alla elever

Barn som deltar i förskolan lyckas som grupp bättre genom hela skol-

Foto: Mikkel Østergaard/ Scampix

systemet, inte minst när det gäller matematik-, läs- och skrivutveckling samt social utveckling. Effekten blir större ju längre de har gått i förskolan och beror i stor utsträckning på verksamhetens kvalitet.⁴ Men förskolans kvalitet är ojämn, både när det gäller gruppstorlekar och när det gäller utbildningsnivå hos personalen.

Alla förskolor måste leva upp till kvalitetskraven. Ett krav är att det i varje barngrupp finns förskollärare som tar ansvar för barnens lärande och utveckling och verksamhetens kvalitet.

Av de elever som påbörjade en gymnasieutbildning 2003 var det bara 62 procent som uppnådde grundläggande högskolebehörighet efter tre års studier. Föräldrarnas utbildningsnivå och sociala bakgrund slår tydligt igenom på elevernas resultat – trots att en likvärdig skola ska innebära att eleverna kompenseras för socioekonomiska faktorer.

Ungefär hälften av alla elever med lågutbildade föräldrar hade ofullständiga gymnasiebetyg – jämfört med en femtedel av de elever som har högutbildade föräldrar. Tendensen är att elever med högutbildade föräldrar klarar sig allt bättre medan de som har lågutbildade föräldrar ligger kvar på samma låga nivå.⁵

TCO kräver att alla elever får möjlighet att utifrån sina förutsättningar nå skolans mål. Därför har varje skola ansvar för att ständigt ha fokus på dessa frågor och att ha positiva och höga förväntningar på att varje elev ges möjlighet att nå sin fulla potential.

Elevernas bakgrund slår inte igenom lika tydligt i en skola som medvetet arbetar med värdegrunden, demokratiska metoder och delaktighet i undervisningen. Ett sådant medvetet arbete ger möjlighet att bryta den negativa kopplingen mellan elevbakgrund och skolresultat.⁶ Men för att detta ska vara möjligt måste skolan få de resurser som krävs för att ge alla elever likvärdiga möjligheter att nå skolans mål.

Sverige har en sammanhållen skola i teorin men inte i praktiken. Likvärdigheten mellan de svenska skolorna är visserligen bra ur ett internationellt perspektiv men det syns tydligt att skillnaden mellan skolor ökat under 2000-talet, genom profilering, skolval och boendesegregation.^{7, 8}

I vissa delar av Sverige finns tendenser till att elever väljer skola utifrån vilka som ska bli deras klasskamrater och att skolor därmed får mer homogena grupper av elever. Heterogena grupsammansättningar stimulerar

elevernas lärande och utveckling och alla skolor bör därför eftersträva heterogena grupper inom skolan och i grupsammansättningar.

För att alla elever ska få en bra och likvärdig utbildning krävs likvärdiga spelregler för alla skolor. Likvärdig lagstiftning, mål, krav, värdegrund och tillsyn ska gälla oavsett vem som anordnar utbildningen. För att nå en nationell likvärdighet krävs också att alla skolor har behöriga lärare, ändamålsenliga lokaler och relevant undervisningsmaterial.

För att alla skolor ska kunna leva upp till detta krav måste det statliga ansvaret för skolan öka. Staten måste ta ett ökat ansvar för en långsiktigt hållbar finansiering av skolan, en lärarutbildning av hög kvalitet och en lagstiftning som garanterar likvärdigheten.

En fungerande skola kräver också ett bra samspel mellan stat och kommuner. Det är exempelvis orimligt att staten ensam beslutar om tillstånd för de fristående skolorna när det är kommunen som ska betala. Kommunerna bör därför få ett ökat inflytande över tillståndsgivningen för friskolorna. De som vill bedriva skolverksamhet måste också granskas mer noggrant innan de beviljas tillstånd. Lever inte huvudmannen

upp till sina skyldigheter måste tillståndet dras in.

Om en fristående skola läggs ner måste eleverna ges plats i en kommunal skola. Det innebär att de kommunala skolorna får en högre genomsnittskostnad per elev än de fristående skolorna, vilket betyder att de måste få mer resurser. De fristående skolorna behöver å sin sida ett tydligt och stabilt resursfördelningssystem.

En del av den kommunala vuxenutbildningens upphandlas på entreprenad. Tyvärr är det idag ofta enbart de ekonomiska förutsättningarna som avgör. TCO vill istället värna om att kvaliteten på utbildningen ska vara avgörande för vem som vinner upphandlingen.

En bra skola kräver välutbildade lärare

Lärares utbildning och kompetens är en av de viktigaste faktorerna för att eleverna ska nå bättre resultat.⁹ Att eleverna undervisas av välutbildade lärare är därför en av de mest centrala åtgärderna för att förbättra elevernas resultat.

Läsåret 2007/08 var andelen lärare med pedagogisk högskoleexamen 85,3 procent.¹⁰ Denna andel lärare måste öka och skollagens krav på

Foto: Mark Seelen/ Corbis/ Scanpix

lärarbehörighet för rätt åldersgrupper och ämnen måste följas i högre utsträckning. Det är viktigt att rekrytera lärare med både den ämnesmässiga och pedagogiska kompetens som krävs, oavsett om eleverna är fyra, fjorton eller fyrtio år.

Läraryrkets status behöver höjas och villkoren förbättras. Det ska vara attraktivt att bli lärare. Det ska vara ett yrke med goda utvecklingsmöjligheter och löner som motsvarar värdet av det ansvar och den kompetens som krävs. Om villkoren förbättras skulle det leda till att fler söker sig till lärarutbildningen och konkurrensen om platserna skulle hårdna

Självklart spelar lärarutbildningen en viktig roll och det behöver finnas olika vägar in i lärarutbildningen. Det måste därför vara möjligt att validera och tillgodoräkna sig kunskap som förvärvats innan utbildningen påbör-

jas.¹¹ Eftersom välutbildade lärare är en grundläggande förutsättning för elevernas möjlighet att nå skolans mål är det nödvändigt med en lärarutbildning som håller hög kvalitet.

Lärarutbildningens och skolans forskningsbas behöver stärkas. Det gör att all lärarutbildning måste bedrivas på avancerad nivå och därmed ge behörighet till forskarutbildning. Det ställer också stora krav på lärarutbildarnas kompetens. Därför behöver minst 50 procent av lärarna på lärarutbildningen vara disputerade inom områden som är relevanta för utbildningen.

TCO kräver att lärare får möjlighet att fokusera på kunskapsuppdraget i skolan. Det innebär att det måste anställas mer personal i skolan som kan komplettera lärare, som administrativ personal, sjuksköterskor och kuratorer.

Lärarnas möjligheter till kompetensutveckling behöver förstärkas. Alla lärare måste ges möjlighet till kontinuerlig kompetensutveckling för att utveckla undervisningen och ta del av de senaste forskningsresultaten.

Mer resurser för skolnära forskning

Minst en promille av kommunernas utbildningsbudget bör gå till forsk-

ning inom skolans område, vilket skulle utgöra en grundplåt att bygga vidare på. En promille motsvarar närmare 200 miljoner kronor.

Denna siffra kan jämföras med de 145 miljoner som nu årligen delas ut av Vetenskapsrådets utbildningsvetenskapliga kommitté till forskning inom utbildningsvetenskap. Problemet är att dessa medel inte i tillräcklig utsträckning används för forskning i nära anknytning till lärarutbildning och pedagogisk yrkesverksamhet, utan ofta till mer allmän humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning. Dessutom prioriterar inte lärosätena lärarutbildningens forskningsområde i sin fördelning av resurser.

För att skolan och lärandet ska kunna vila på en vetenskaplig grund vill TCO ge den skolnära forskningens större resurser. Vi behöver mer relevant forskning inom skolvärlden för att fler elever ska nå skolans mål och för att den framtida arbetskraften ska vara välutbildad.

Forskning kring utbildning, lärande och kunskapsbyggande är strategiskt viktig både för den ekonomiska tillväxten och för samhällsutvecklingen i stort. För att möta de utmaningar framtiden ställer krävs en skola som står i nära kontakt med den

utbildningsvetenskapliga forskning-
en. Skolans frågor behöver bättre
integreras i forskningen. Genom den
verksamhetsnära forskningen kan
en stark forskningsbas som grundar
sig i skolans frågor byggas upp. En
skola på vetenskaplig grund kräver
samverkan mellan forskare, lärare,
skolledare och politiker.

För att möjliggöra den verksamhets-
nära forskningen behövs det fler
disputerade lärare som kan kom-
binera forsknings- och utvecklings-
arbete med undervisning i sin an-
ställning. Att både vara verksam i sin
profession och samtidigt utveckla ny
kunskap genom forskning anses som
en självklarhet inom flertalet andra
yrken, t.ex. läkare, tandläkare och
sjuksköterskor. Det borde vara lika
självklart att det finns disputerade
lärare som kan och vill ta ansvar för
skolans kunskapsbildning.

De forskande lärarna kan bidra till
skolans utveckling både genom
att producera forskning som ger
relevant kunskap och genom att
uppmuntra sina kollegor att på ett
mer aktivt sätt ta del av forsknings-
resultat och delta i utvecklings-
arbetet.

För att attrahera dessa kategorier
krävs förutom en högre lönenivå
även möjlighet för dessa lärare

att till viss del kunna fortsätta sin
forskargärning inom högskolan. Det
skulle också leda till att kontakten
mellan det vetenskapliga samhället
och skolans stärks och underlättas.
Kommunerna måste därför i större
utsträckning än idag sträva efter att
anställa disputerade lärare.

Närheten till skolan ger denna typ
av forskning unika möjligheter att
utgå från de frågeställningar lärare
har och kan därigenom bidra med
kunskap om hur eleverna än bättre
kan rustas med nödvändiga kunska-
per för ett krävande samhälls- och
arbetsliv. Alla kommuner bör ta aktiv
del i uppbyggnaden av läraryrkets
kunskapsbas och medverka vid finan-
siering, planering och genomförande
av verksamhetsnära forskning.

Inom hälso- och sjukvårdens område
ska kommuner och landsting med-
verka vid finansiering, planering och
genomförande av kliniskt forsk-
ningsarbete.¹² Staten satsar årligen
1,5 miljarder kronor på forskning
inom detta område och landstingen
investerar själva lika mycket. Det
motsvarar drygt en procent av de
totala kostnaderna för hälso- och
sjukvården. Självlärt måste staten
göra liknande satsningar på skolans
område. Kommunerna bör inom
skolans område ha ett uppdrag som
motsvarar landstingens.

Samma möjligheter oavsett kön

Ojämlighet mellan könen är inte något som bara berör eller drabbar flickor, men trots det ifrågasätts sällan könsnormer som rör pojkar och män. Att pojkars maskulinitetsskapande är problematiskt visar sig kanske allra tydligast under grundskolans senare år. Många forskare har visat att pojkar tenderar att skapa "antipluggkulturer" där att vara duktig i skolan inte är förenligt med förväntningar på hur man ska vara som kille.¹³ Detta kan vara en viktig orsak till att pojkar nu får sämre betyg än flickor i alla ämnen utom idrott.

Män är dessutom mindre benägna att vidareutbilda sig som vuxna, vilket kan skapa stora problem om de blir arbetslösa. Därför är det viktigt att tidigt arbeta för att både flickor och pojkar ska utveckla en positiv attityd till studier.

Alla människors lika värde och jämställdhet mellan män och kvinnor är värden som skolan ska förmedla. Mycket av det jämställdhetsarbete som gjorts hittills har gått ut på att få flickor att bryta mönster och våga omfatta aktiviteter som hittills betraktats som manliga. Problemet med det förhållningssättet är att arbetet varit inriktat på att förändra flickorna, inte på att bryta de könsmakts-

strukturer som missgynnar dem.

För att jämställdhetsarbetet ska ta ytterligare ett par kliv framåt krävs fler lärare med specialkompetens inom genuspedagogik. Genusfrågorna ska också vara självklara inom lärarutbildningen. Lärarstudenter och lärare behöver diskutera traditionella könsroller och könsöverskridande uttryck och identiteter. De måste få möta sina egna föreställningar och förväntningar innan det är möjligt att synliggöra och utmana förväntade normer tillsammans med eleverna.

Inom den nuvarande gymnasieskolan är könsfördelningen mycket ojämn mellan programmen, särskilt på de yrkesförberedande utbildningarna. Fortfarande görs i hög utsträckning traditionella val; flickor väljer omvårdnadsprogrammet och pojkar byggprogrammet. Flickor väljer i större utsträckning än pojkar studieförberedande program i gymnasieskolan, vilket ger dem bättre möjligheter att senare gå vidare till universitet eller högskola. Det måste vara möjligt att konstruera gymnasieskolans program på ett sätt som bättre bryter traditionella könsmönster.

Trots att pojkar har sämre skolresultat har män som grupp betraktat en högre inkomst än kvinnor.¹⁴ Det gör det tydligt att utbildning inte alltid

lönar sig vilket måste förändras.

Kvinnodominerande yrken drabbas ofta av en genusbaserad strukturell lönediskriminering där lönen inte står i relation till yrkets komplexitet, ansvar och utbildningskrav. Utbildning måste löna sig även för kvinnor.

Utbildning för alla – utan återvändsgränder

Sverige ska ha ett utbildningssystem utan återvändsgränder där det alltid finns möjlighet för den enskilde till lärande och personlig utveckling. Det ska alltid finnas en möjlighet att komplettera sina studier, byta yrkesbana och fortsätta till högre studier.

Hela 98 procent av en årskull går idag i gymnasieskolan. Det är en bra siffra, men de återstående två procenten måste också fångas upp med riktade åtgärder så att de får en gymnasieutbildning anpassad till sina speciella behov. Det är viktigt att dessa insatser är individuella och inte utformas som standardlösningar för grupper av elever.

Gymnasieskolan ska vara en skola för alla grundskolans elever. Men av de elever som påbörjade en gymnasieutbildning 2003 var det bara 62 procent som fick grundläggande högskolebehörighet efter tre års studier. Det är inte tillräckligt bra, en

betydligt högre andel än så behöver klara gymnasieskolans mål. Elever som behöver mer stöd måste få det redan under grundskoletiden. För dessa elever måste det också bli möjligt att genomföra sina gymnasiestudier i en mer flexibel tidsram.

Dessutom behöver gymnasieskolans kärnämneskurser bättre anpassas till den inriktning eleven läser. En större integration av kärnämneskurserna till den valda inriktningen innebär att undervisningen fördjupas och elevens motivation för inläring blir ofta större.

Dagens gymnasieskola måste ge eleverna på alla nationella program grundläggande behörighet till högskolan. Detta är viktigt av fler orsaker. Alla elever ska ha möjlighet till ett livslångt lärande som gör att de kan gå vidare till högre studier eller byta yrke senare i livet. Dagens och morgondagens arbetsmarknad kräver en högre kompetens. För att

kunna delta i kompetensutveckling och utvecklingsarbete av olika slag krävs att individerna har goda grundkunskaper. Dessa kunskaper krävs också för att Sveriges konkurrenskraft ska stärkas i den internationella ekonomin.

De kunskaper som ger högskolebehörighet ger bättre förutsättningar att ta till sig och kritiskt granska information, göra självständiga analyser och delta i kvalificerade samtal. Dessa förmågor ger bättre förutsättningar att delta aktivt i samhällslivet som medborgare, föreningsmedlem och kritisk konsument. Det ger också större möjligheter till att se de globala sambanden och förutsättningarna för hållbar utveckling.

Öka flexibiliteten

Det behövs en mer flexibel syn på elevernas studietid i skolan för att alla elever ska utvecklas maximalt. Kompletteringar av kunskaper som ingår i grundskolan ska kunna ske fortlöpande under hela grundskoletiden. En ökad flexibilitet kräver i sin tur en skolorganisation som klarar av att hantera en mer individualiserad skolgång. De elever som behöver komplettera sina studier innan de börjar gymnasieskolan ska kunna läsa ett kompletterande år. De som behöver vidare utmaningar i

sitt lärande ska i högre utsträckning erbjudas kurser på nästa nivå även om dessa organisatoriskt ligger inom en annan skolform.

En förutsättning för att ge alla elever en god grund för att leva i en internationaliserad värld och en internationell utblick som kan ge perspektiv på den egna tillvaron är att elever ges bättre möjligheter till studier i främmande språk, att elever erbjuds möjligheten att delar av utbildningen förläggs utomlands och att elever med olika kulturell bakgrund ges tillfälle att mötas.

Alla har rätt till en utbildning på gymnasienivå

Alla ska ha rätt till en utbildning.

Kommunal vuxenutbildning är idag en rättighet för alla som saknar utbildning på grundskolenivå. Det är inte tillräckligt. Idag kräver de flesta arbeten gymnasieutbildning. Rätten till utbildning måste därför också gälla gymnasienivån.

Vuxna ska också ha möjlighet att komplettera sin gymnasieutbildning. Det ska vara en rättighet för alla med en utbildning från gymnasieskolans yrkesförberedande program att komplettera så att de kan erhålla grundläggande och särskild behörighet till högskolan. På samma sätt ska det vara en rättighet för dem med en studieförberedande gymnasieutbildning att senare välja en yrkesutbildning för vuxna på gymnasienivå.

Den kommunala vuxenutbildningen ska göra det möjligt för den som vill byta yrke att komplettera sin utbildning med de kurser som behövs för detta. Vuxenutbildningen bör därför erbjuda fler yrkesinriktade kurser än idag, kurser som speglar arbetsmarknadens behov. Utbildningsutbudet kan breddas genom ökad regional samverkan mellan olika aktörer, exempelvis mellan kommunen och näringslivet. Ett utökat utbud kräver naturligtvis också ökade resurser till den kommunala vuxenutbildningen.

Den kommunala vuxenutbildningen är och måste förbli en viktig möjlighet för vuxna som vill kunna söka till högre utbildning. En gymnasieskola där alla elever inte får högskolebehörighet innebär ett behov av kompletterande studier inom den kommunala vuxenutbildningen.

För att de som kompletterar sin utbildning ska få samma möjligheter att ta sig in på högskolan måste tillträdesreglerna till högskolan utformas så att de inte missgynnar dem som behöver studera i den kommunala vuxenutbildningen.

En viktig del av den kommunala vuxenutbildningen är svenskundervisningen för invandrare. Alla studerande har rätt till en undervisning

av hög kvalitet oavsett bakgrund och förutsättningar. För att säkerställa detta måste behöriga lärare anställas och kommunerna satsa resurser för att utbildningen ska kunna organiseras på bästa sätt.

Språkkunskaperna är en förutsättning för delaktighet i samhället och ett arbete. Får eleven möjlighet att förena språkstudierna med praktik bidrar det till att eleven ytterligare utvecklar sina språk- och samhällskunskaper.

Den kommunala vuxenutbildningen måste också organiseras med en stor flexibilitet i tid och rum så att vuxna kan förena studierna med arbete och privatliv. Studiestödssystemet måste enligt samma logik erbjuda tillräckligt goda ekonomiska villkor så att vuxna kan ägna sig åt studier även om de har en familj att försörja.

Validering av kunskaper måste utvecklas

Validering innebär att den som har praktisk kunskap inom ett yrkesområde kan få denna kunskap översatt till ett formellt betyg eller intyg. Att få ”papper” på kunskaper och kompetens innebär större möjligheter till vidareutbildning – eller till en anställning. En fungerande validering motverkar även att individen låses

in i ett jobb eller hos en arbetsgivare och bidrar därför till ökad rörlighet på arbetsmarknaden.

Det finns många som efter lång erfarenhet i arbetslivet – eller på annat sätt – har förvärvat kunskaper som borde kunna valideras inom den kommunala vuxenutbildningen. Detta gäller inte minst personer med utländsk utbildning och arbetslivserfarenhet.

Validering av kompetens är också viktig för personer med en svag position på arbetsmarknaden. Arbetsförmedlingen och försäkringskassan bör därför verka för att dessa ges möjlighet att delta i validering.

För att få en validering av hög kvalitet inom den kommunala vuxenutbildningen kräver TCO att det satsas resurser på kompetensutveckling för lärarna och att dessa ges rätten att initiera validering.

Vägledning med långsiktigt perspektiv

Övergången mellan grundskola och gymnasieskola fungerar inte alltid väl. Inför valet till gymnasieskolan behöver eleven stöd och vägledning för att göra välgrundade val som tar hänsyn till egna intressen och förutsättningar, men som också byg-

ger på en förståelse av omvärlden och arbetsmarknadens efterfrågan på utbildning. En välfungerande studie- och yrkesvägledning motverkar den sociala snedrekryteringen och könssegregationen inom utbildningssektorn och arbetsmarknaden.

Övergången från grundskolan till gymnasieskolan behöver planeras tydligare. Därför måste elevernas individuella utvecklingsplaner formuleras i ett flerårigt perspektiv, även i slutet av grundskolan. Utvecklingsplanerna blir därmed inte skolformsbundna utan ser elevernas kunskapsutveckling i ett längre perspektiv.

Denna mer långsiktiga planering kan vara ett sätt att komma till rätta med ett antal problem. Ett handlar om valet till gymnasieskolan. Eleven ska kunna välja utbildningsvägar och utbildningsanordnare och valet ska göras på grundval av god information om utbildningens kvalitet. Men idag väljer många elever utbildning utifrån kön, social bakgrund och då framför allt föräldrars utbildningsnivå. Det gör att grupper homogeniseras också genom val, vilket är problematiskt eftersom heterogena gruppammansättningar gynnar lärandet.

Även vuxna behöver få tillgång till en personlig rådgivning av vägledare

i kommunen för att på så sätt motverka arbetslöshet och bidra till en ökad rörlighet på arbetsmarknaden. Det gäller både de som befinner sig i vuxenutbildning, de som är arbetsökande och de som är yrkesverkssamma och vill utveckla sin kompetens inom något område.

Utveckla i samråd med näringslivet

För att få en samklang mellan elevernas val och arbetslivets önskemål måste samverkan mellan skola och arbetsliv förstärkas och förbättras på alla nivåer. Samverkansgrupperna med elever, lärare och arbetsmarknadens parter måste utvecklas. En starkare arbetsmarknadskoppling kan också höja elevernas motivation, särskilt på de yrkesinriktade utbildningarna.

Den kommunala vuxenutbildningen behöver en dialog med näringslivet. Det är angeläget att arbetsgivare i näringslivet ser möjligheterna till kompetensutveckling för sina medarbetare inom ramen för den kommunala vuxenutbildningen, högskolan och yrkeshögskolan.

Den kommunala vuxenutbildningen får inte vara låst i sin utformning utan bör kunna sälja de kurser som olika arbetsgivare efterfrågar

Foto: Tue Fig/ Scampix

på samma sätt som högskolan och utbildningsföretag har möjlighet att göra. Det kan handla om såväl hela som delar av kurser inom den kommunala vuxenutbildningens utbud.

Ingen utbildning och erfarenhet är så bra och tillräcklig att den aldrig behöver breddas och fördjupas med nya kunskaper. I ett föränderligt arbetsliv är det viktigt att personer i yrkesverksam ålder får återkommande möjligheter till utbildning utifrån behov och önskemål. Det ligger i både arbetsgivarens och arbetstagarens intresse och främjar dessutom en ökad rörlighet på arbetsmarknaden samt förebygger arbetslöshet. Alla yrkesverksamma måste ges ekonomiska möjligheter till livslångt lärande. Ett system med någon form av kompetenssparande eller kompe-

tensförsäkringar framstår därför som en nödvändig reform.

För dem som vill vidareutveckla sina kunskaper inom ett yrke kan yrkeshögskolan vara en bra väg.¹⁵ En sammanhållande struktur för all eftergymnasial utbildning som inte är akademisk kan ge mer likvärdiga villkor för anordnare och studerande. Det kan dessutom bidra till att kvaliteten i utbildningarna och rättssäkerheten stärks. Men de viktigaste åtgärderna för att säkerställa hög kvalitet är att det rekryteras lärare med den kompetens som krävs och att inrätta ett bra system för

uppföljning och kvalitetssäkring av utbildningarna. Det är också viktigt att de utbildningsanordnare som får statsbidrag tar bort sina elevavgifter för att undanröja ekonomiska hinder för eftergymnasiala studier.

Yrkeshögskolan innebär en parallell utbildningsväg till högskolan. Utbildningar från yrkeshögskolan går inte att bygga på inom högskolan och vice versa. För att möjliggöra övergång från yrkeshögskolan till högskolan och vice versa är det mycket angeläget att fokus riktas på förvärvade kunskaper istället för att bara se till utbildningsform.

Foto: Berit Roald/ Scanpix

FOTNÖTTER

¹ Gustavsson, Jan-Erik; Myrberg, Eva (2002) *Ekonomiska resursers betydelse för pedagogiska resultat – en kunskapsöversikt*.

Skolverket (2006) *Lusten och möjligheten – Om lärares betydelse, arbets-situation och förutsättningar*. Rapport 282.

² Barber, Michael; Mourshed, Mona: *How the world's best-performing school systems come out on the top – September 2007*, McKinsey & Company.

³ Skolverket (2008-10-29) <http://www.skolverket.se/sb/d/203/a/13168>

⁴ OECD (2004) *Learning for Tomorrow's World – First Results from PISA 2003*.

Skolverket (2007) *PIRLS 2006 Läsförmåga hos elever i årskurs 4 - I Sverige och i världen*. Rapport 305.

⁵ Skolverket (2008) *Studieresultat i gymnasieskolan – en statistisk beskrivning av ofullständiga gymnasiestudier*, Skolverkets aktuella analyser 2008 Växjö: Skolverket

⁶ Rådet för skolans målpuppfyllelse och fortsatta utveckling (2005) *Målpuppfyllelsen i svensk skola och för-*

skola 2000-2004. Rådets slutrapport Umeå: Rådet för skolans målpuppfyllelse och fortsatta utveckling

⁷ Skolverket (2006) *PISA 2006 15-åringars förmåga att förstå, tolka och reflektera – naturvetenskap, matematik och läsförståelse*. Resultaten i koncentrat. Rapport 306.

⁸ Föredrag Forskning under 100 år om individuella differenser och skoldifferentiering Jan-Erik Gustavsson, Resultatdialog Göteborgs universitet, 17 oktober 2007

⁹ Gustavsson, Jan-Erik; Myrberg, Eva (2002): *Ekonomiska resursers betydelse för pedagogiska resultat – en kunskapsöversikt*. Skolverket.

Skolverket (2006) *Lusten och möjligheten – Om lärares betydelse, arbetssituation och förutsättningar*. Rapport 282.

¹⁰ Skolverket (2008-09-24) <http://www.skolverket.se/sb/d/1639/a/111600> tabell 4c

¹¹ Validering innebär att den praktiska kunskap man har inom ett yrkesområde översätts till ett formellt betyg eller intyg.

¹² Hälso- och sjukvårdslagen (HSL, 1982:763) § 26b

¹³ Björnsson, Mats (2005): *Kön och skolframgång: tolkningar och per-*

spektiv. Myndigheten för skolutveckling.

Öhrn, Elisabeth (2002) *Könsmönster i förändring*.

Kalat, Anne-Sofie (2007): *Har kunskap något genus?*, ingår i Åmossa, Karin (red): *I Kunskapens namn – en antologi om kunskap, makt och kreativitet*. Lärarförbundet.

¹⁴ Skolverket (2006) *Könsskillnader i måluppfyllelse och utbildningsval*. Rapport 287.

¹⁵ SOU 2008:2 *Yrkeshögskolan. För yrkeskunnande i förändring*.

LITTERATUR- FÖRTECKNING

Barber, Michael; Mourshed, Mona: *How the world's best-performing school systems come out on the top – September 2007*, McKinsey & Company.

Björnsson, Mats (2005): *Kön och skolframgång: tolkningar och perspektiv*. Myndigheten för skolutveckling.

Jan-Erik Gustavsson: *Forskning under 100 år om individuella differenser och skoldifferentiering*, föredrag, Resultatdialog, Göteborgs universitet, 17 oktober 2007.

Gustavsson, Jan-Erik; Myrberg, Eva (2002): *Ekonomiska resursers betydelse för pedagogiska resultat – en kunskapsöversikt*. Skolverket.

Hälso- och sjukvårdslagen (HSL, 1982:763) § 26b.

Kalat, Anne-Sofie (2007): *Har kunskap något genus?*, ingår i Åmossa, Karin (red): *I Kunskapens namn – en antologi om kunskap, makt och kreativitet*. Lärarförbundet.

OECD (2004): *Learning for Tomorrow's World – First Results from PISA 2003*.

Rådet för skolans måluppfyllelse och fortsatta utveckling (2005): *Målupp-*

fyllelsen i svensk skola och förskola 2000-2004. Rådets slutrapport Umeå: Rådet för skolans måluppfyllelse och fortsatta utveckling.

Skolverket (2006): *Lusten och möjligheten – Om lärares betydelse, arbetssituation och förutsättningar.*

Skolverket (2006): *Könsskillnader i måluppfyllelse och utbildningsval. Rapport 287.*

Skolverket (2006) *PISA 2006 15-åringars förmåga att förstå, tolka och reflektera – naturvetenskap, matematik och läsförståelse. Resultaten i koncentrat. Rapport 306.*

Skolverket (2007) *PIRLS 2006 Läsförståelse hos elever i årskurs 4 - I Sverige och i världen. Rapport 305.*

Skolverket (2008) *Studieresultat i gymnasieskolan – en statistisk beskrivning av ofullständiga gymnasiestudier, Skolverkets aktuella analyser 2008.*

Skolverket (2008-09-24) <http://www.skolverket.se/sb/d/1639/a/11600> tabell 4c.

Skolverket (2008-10-29) <http://www.skolverket.se/sb/d/203/a/13168>.

SOU 2008:2 *Yrkeshögskolan. För yrkeskunnande i förändring.*

Öhrn, Elisabeth (2002) *Könsmönster i förändring.*

TJÄNSTEMÄNNENS CENTRALORGANISATION
LINNÉGATAN 14, 114 94 STOCKHOLM
TEL 08-782 91 00, TCO.SE

FTF – facket för försäkring och finans

försvarsförbundet

FINANSFÖRBUNDET

**JOURNALIST
FÖRBUNDET**

teaterförbundet
fackförbundet för scen & media

Polisförbundet

SFHL

UNIONEN

SKTF

symf

 Läraryrket

